

การพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร

กรณีศึกษา : ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 เขตตลิ่งชัน*

The Development of Strategic Plan for Social Reconciliation in Bangkok Metropolitan

Case study : Indravas temple developing community I

ดร. เสาวนีย์ กานต์เดชารักษ์**

วรรณดี สุทธิศักดิ์***

ดร.อาคม ไสงาม***

นนุช พลบูรณ์***

สัตพร เม่นบางพึ้ง***

บทคัดย่อ

การศึกษาพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา : ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 เขตตลิ่งชัน มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน หมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 ตามกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม 6 ประเด็น ได้แก่ 1. การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน 2. การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน 3. การแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 4. การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ 5. การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และ 6. ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น และการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำชุมชน และสมาชิกชุมชน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา 5 กลุ่ม จำนวน 45 คน และสนทนากลุ่ม จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 5-6 คน วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานชุมชน คุณภาพชีวิตของชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนใน 6 ประเด็น ความเหลื่อมล้ำของสังคม ผลการ

วิจัยพบว่า ด้านการศึกษา คนในชุมชนมีความพอใจ การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับมาก ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงสนับสนุนเด็กและเยาวชนในด้านการศึกษามากที่สุด ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน มีความพึงพอใจทางด้านกายภาพปานกลางถึงค่อนข้างมาก พบว่าชุมชนมีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค อาทิ น้ำประปาไฟฟ้า ถนนคอนกรีตเข้าถึงทุกซอย แต่ชุมชนขาดพื้นที่สาธารณะสำหรับเป็นลานอเนกประสงค์และลานกีฬา ชุมชนมีความพอใจการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในระดับปานกลางถึงค่อนข้างมาก คนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพและรายได้ที่แน่นอน แต่มีปัญหาจราจรไม่สะดวก การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ คนในชุมชนมีความพอใจในระดับน้อยถึงปานกลาง ชุมชนเห็นว่าปัญหาที่พบยังคงเป็นเรื่องเดิมๆ อาทิ ตำรวจทุจริตในหน้าที่ ชุมชนมีความพอใจการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐในระดับปานกลางถึงมาก ชุมชนเห็นว่าชุมชนสามารถเข้าถึงระบบสาธารณสุขได้ ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพ การแสดงความคิดเห็นและการตอบสนองของรัฐต่อ

* ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกรุงเทพมหานคร

** คณบดี คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

*** อาจารย์ประจำ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

ความคิดเห็นของชุมชน ชุมชนมีความพอใจระดับปานกลาง ประชาชนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และขาดช่องทางในการเสนอ

ความคิดเห็นหรือสื่อสารกับภาครัฐ มีเพียงกลุ่มผู้นำชุมชนเท่านั้นที่เป็นสื่อกลางในการนำความคิดเห็นของประชาชนไปสู่ภาครัฐ

Abstract

The research on the development of strategic plan for social reconciliation in Bangkok Metropolitan aimed at studying and analyzing the problems and needs of the community under social inequalities. The case study was taken place at Indravas temple developing community I, Talingchan district, Bangkok. This research addressed social inequalities into 6 aspects as follows: 1. Educational accessibility and youth development, 2. Physical development of the community, 3. Poverty alleviation and community strength, 4. Unfair practices by the state authorities, 5. The state resource accessibility, and 6. Disparity in comments and the public opinion responsiveness by the state. This action research was conducted in both qualitative and quantitative approaches. Total of 45 participants, consisted of community leaders and community members, were divided into 5 aged groups. Ten times of group interviews were also occasionally set up with 5-6 randomly picked participants. The background, quality of life, problems and needs of the community in 6 aspects of social in qualities were all focused. The result showed that the people in the community were highly satisfied in the educational accessibility and youth development. The parents also realized the importance of education and encouraged children and

Christian University of Thailand Journal

young people to be educated at all levels. Most of people in the community were moderately to highly satisfied in the physical development of the community. The availability of utilities such as tap water, electricity, and paved road could be accessed in the entire area. However, the public area and sport filed still needed. The people in the community were also moderately to highly satisfied the poverty alleviation and community strength. The almost people in the community had certain occupations and incomes, however; theft problems usually found in the community.

The unfair practices by the state authorities was a significant problem since the people satisfaction with this issue was ranging from low to moderate. The problems were persistent as in the past, such as police corruption. The satisfaction with the issue of accessibility to the resources of the state was moderate to high. The health care system could be able to access and seniors received their allowances. The disparity in comments and the public opinion responsiveness by the state was moderately satisfied. The majority of people in the community have not come to participate and the channels to distribute their voices to the state authorities were limited as well. Only a group of leaders had chances to pass the public opinions to the government.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรุงเทพมหานครมีนโยบายในการจัดทำแผนปรองดองกรุงเทพมหานคร ให้สอดคล้องกับรัฐบาลที่ดำเนินการโครงการรวมเดินหน้าปฏิรูปประเทศไทย และให้จัดทำแผนปรองดองประเทศไทยร่วมกับ 3 ภาคส่วน ประกอบด้วยภาคสื่อมวลชน ภาคสถาบันการศึกษา และภาคธุรกิจ กรุงเทพมหานครจึงจัดทำโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร เพื่อดำเนินการตามเจตนารมณ์ ของแผนตามโครงการรวมเดินหน้าปฏิรูปประเทศไทย ในประเด็นของการปฏิรูปประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาค ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชุมชนกรุงเทพมหานคร อีกทั้งเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนและภาคภาคีต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกัน ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข เมื่เกิดภาวะวิกฤต อีกทั้งเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการแก้ไขปัญหของชุมชนอย่างเป็นระบบ ให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และสามารถพึ่งตนเองได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กรุงเทพมหานครกำหนดเขตเพื่อการบริหารงานของสำนักงานเขตออกเป็น 6 กลุ่มเขต และมีชุมชนจดทะเบียนรวม 2,500 ชุมชน โดยกรุงเทพมหานครจะขอความร่วมมือจากสถาบันอุดมศึกษาในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา ตลอดจนนำผลการวิจัยไปสู่การปฏิบัติและประเมินผล การดำเนินการตามโครงการดังกล่าวข้างต้น กรุงเทพมหานครได้กำหนดให้สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ในฐานะที่ปรึกษาโครงการดำเนินการจัดทาสถาบันการศึกษาอื่นของรัฐ และเอกชนร่วมเป็นเครือข่ายดำเนินการวิจัยชุมชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร โดยคัดเลือกชุมชนตัวอย่าง 96 ชุมชน ใน 25 มหาวิทยาลัยร่วมดำเนินการวิจัย ซึ่งชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 เขตตลิ่งชัน เป็นชุมชนตัวอย่างกรณีศึกษา ชุมชนหนึ่งที่คณะผู้วิจัยดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

จะดำเนินการรวบรวมและสังเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหความเหลื่อมล้ำทางสังคมในเขตกรุงเทพมหานครต่อไป

การทำโครงการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เน้นระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีแนวคิดที่ว่าสมาชิกชุมชนมีศักยภาพในการร่วมกันค้นหปัญห และทุนของชุมชน สามารถตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชน ในลักษณะพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะ ในสภาวะวิกฤตทางการเมืองที่สมาชิกชุมชนต้องร่วมกันเรียนรู้ รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น จากการย้อนอดีต การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง การมองอนาคตชุมชน ภูมิปัญญาและทุนทางสังคมของชุมชน ให้สามารถร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และแนวทางแก้ไขร่วมกันตัดสินใจในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาชุมชนนำอยู่ การสนับสนุนงานพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการเรื่องต่างๆ ได้เป็นอย่างดีและเป็นระบบการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยการสร้างทีมงานสนับสนุนให้ชุมชนสร้างความสามารถ หรือสร้างศักยภาพของสมาชิกของชุมชน โดยจัดระบบให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ สามารถแก้ไขปัญหความเหลื่อมล้ำทางสังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้คนและชุมชนได้จัดการตนเอง การดำเนินการโครงการวิจัยชุมชนโครงการนี้ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัญหความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่ พร้อมวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดกิจกรรม/โครงการเพื่อแก้ไขความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นการแก้ปัญหา ช่วยเหลือเยียวยาให้ประชาชน ได้มีพลังความสามารถที่จะเกื้อหนุนซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่างๆ ของชีวิต และเป็นการพัฒนาศักยภาพสูงสุดของคนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อนำไปสู่ชุมชนที่มีศักยภาพ มีความเข้มแข็ง อย่างยั่งยืน ดังนั้นกรุงเทพมหานครจึงเห็นชอบให้คณะผู้วิจัยดำเนินโครงการวิจัยชุมชน เพื่อ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๕

พัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา วัดอินทราวาส 1 เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ตามกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม 6 ประเด็น ได้แก่

1. การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน
2. การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน
3. การแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน
4. การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ
5. การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ
6. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระหว่างแกนนำประชาชนกับนักวิจัย และผู้ประสานงานในพื้นที่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการระดมความคิดและสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับตัวแทนชุมชน ครั้งละ 5 - 6 คน จำนวน 10 ครั้ง และศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชน รวมทั้งความคาดหวังในคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชน ซึ่งใช้เทคนิคบันไดคุณภาพ 10 ขั้น (Ladder technique)

ประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านวัดอินทราวาส 1 จำนวนหลังคาเรือน 475 หลัง จำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,001 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota sampling) แบ่งเป็น

เพศชาย 23 คนและเพศหญิง 22 คน รวม 45 คน ประกอบด้วย

เด็กและเยาวชน อายุ 13-22 ปี จำนวน 9 คน
 ผู้อยู่ในวัยแรงงานอายุ 23-35 ปี จำนวน 9 คน
 ผู้อยู่ในวัยแรงงานอายุ 36-55 ปี จำนวน 9 คน
 ผู้สูงอายุ อายุ 56-65 ปี จำนวน 9 คน
 ผู้เป็นกรรมการชุมชน/ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จำนวน 9 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำการสำรวจข้อมูลทางกายภาพของชุมชนเบื้องต้น โดยวางแผนสำรวจพื้นที่ ลักษณะทางกายภาพ รวมทั้งสัมภาษณ์ความคิดเห็น ความพึงพอใจความเป็นอยู่ หรือปัญหาที่พบโดยสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น

2. ศึกษาวิจัยรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิพื้นฐาน โดยการระดมความคิดและสนทนากลุ่มต่างๆ โดยมีแนวคำถามปลายเปิดเป็นเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลจากตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐและแกนนำชุมชนในพื้นที่ที่ศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ได้แก่ แผนพัฒนาชุมชน ข้อมูลเชิงคุณภาพลักษณะทั่วไปด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ บทบาทของหน่วยงานรัฐในชุมชน

3. ศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยใช้สนทนากลุ่มเพื่อรับทราบสถานการณ์และความเป็นอยู่ ตลอดจนความคาดหวังในคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และนำเทคนิคบันไดคุณภาพชีวิต (Ladder technique) 10 ขั้น ศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชน เพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน ในครอบคลุม 6 ประเด็น ดังนี้

- 3.1 การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน
- 3.2 การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน
- 3.3 การแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

- 3.4 การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ
- 3.5 การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ
- 3.6 ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น

ผลการศึกษาวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 เขตตลิ่งชัน

1.1 ภูมิสังคม

ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 ตั้งอยู่ หมู่ที่ 22 23 และหมู่ที่ 16 บางส่วน ถนนพุทธมณฑลสาย 1 แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเมือง บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านจัดสรร สภาพสังคมเป็นสังคมเมือง และการตั้งบ้านเรือนไม่ได้แออัดมากนัก มีสถานที่สำคัญ อาทิ วัดอินทราวาส (ประตู) เดิมชื่อ "วัดอินทรรพพิช" ตำบลบางพรหมเหนือ อำเภอหลัง จังหวัดธนบุรี สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2454 เปลี่ยนเป็น "วัดอินทราวาส" ที่ตั้งอาณาเขตของชุมชนทิศเหนือ ติดต่อกับหมู่ที่ 9 แขวงบางระมาด ทิศใต้ติดต่อกับคลองบางพรหม ทิศตะวันออกติดต่อกับหมู่ 21 แขวงบางระมาด และทิศตะวันตกติดต่อกับถนนพุทธมณฑลสาย 1

1.2 ลักษณะทางประชากรและสังคม

เมื่อก่อนนี้ชุมชนแห่งนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมคลอง เนื่องจากมีคลองบางพรหมไหลผ่าน และใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง ในปัจจุบันได้มีการตัดถนนผ่านพื้นที่ ทำให้สภาพหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไป โดยประชาชนเริ่มย้ายที่อยู่อาศัยจากริมคลองมาติดริมถนน ประกอบกับความเจริญของสังคมเมืองได้แผ่กระจายเข้ามา มีการอพยพย้ายถิ่นจากที่อื่นมาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น สภาพสังคมที่เคยเป็นเกษตรกรรม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนผัก ได้เปลี่ยนไปเป็นสภาพสังคมเมือง มีนายทุนซื้อที่ดินและได้จัดสรรพื้นที่ เพื่อทำหมู่บ้านจัดสรร ปี พ.ศ. 2548 ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส ได้รับการยกย่องเป็นชุมชนดีเด่น พ.ศ. 2548 เขตตลิ่งชัน คณะกรรมการชุมชนมีความเข้มแข็ง จำนวนหลังคาเรือนหมู่บ้านพัฒนา

วัดอินทราวาส 475 หลัง มี จำนวนประชากร 2001 คน ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ ระดับการศึกษาของคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นระดับอาชีวศึกษา รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษา และพบว่า มีผู้ไม่ได้เรียนหนังสือ โดยคิดเป็นร้อยละ 4.05 ของประชากรทั้งหมด ลักษณะทางสังคม แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ชุมชนเดิมและชุมชนที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่

1.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

เนื่องจากสภาพสังคมเปลี่ยนไปจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมเมือง การประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายรับจากการรับเงินเดือน โดยแบ่งเป็น รับราชการ 36 คน รัฐวิสาหกิจ 105 คน และประกอบอาชีพส่วนตัว 98 คนและรับจ้างทั่วไป 652 คน แบ่งตามการประกอบอาชีพ ตามจำนวนครอบครัวพบว่า มีการขายอาหาร จำนวน 15 ครอบครัว ขายของชำ จำนวน 8 ครอบครัว ร้านเสริมสวย 4 ร้าน ร้ายขายเครื่องประดับ 2 ร้าน ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า 4 ร้าน รายได้ของประชาชนในชุมชนมีรายได้เฉลี่ยต่อปีน้อยกว่า 35,000 บาท จำนวน 82 ครอบครัว มีรายจ่ายได้ระหว่าง 35,000 - 50,000 บาท จำนวน 1,316 ครอบครัว และมีรายจ่ายได้มากกว่า 50,000 บาท จำนวน 148 ครอบครัว ปัญหาหนี้สินของคนในชุมชนมีน้อยคิดเป็นร้อยละ 6.41 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมด

1.4 บริการขั้นพื้นฐาน

การเดินทางของคนชุมชนพัฒนาวัดอินทราวาส มีความสะดวกเนื่องจากมีถนนวัดอินทราวาส ตัดผ่านชุมชนจากถนนพุทธมณฑลสาย 1 ด้านทิศตะวันตก และผ่านทะเลถนนราชพฤกษ์ ด้านทิศตะวันออก การเดินทางโดยสองแถวสายวัดประตู - ทำนน้ำรถไฟ และมีถนนคอนกรีตเข้าไปในซอยทุกซอย นอกจากนี้สามารถเดินทางด้วยเรือ มีคลองบางพรหมผ่านหน้าวัดอินทราวาส ซึ่งจะโดยสารเรือจากแม่น้ำเจ้าพระยา ผ่านคลองบางกอกน้อย เข้าคลองบางพรหม นอกจากนี้มีระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์ที่เพียงพอ โดยทุกบ้านมีไฟฟ้าที่มีมิเตอร์ของตนเอง

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๕

และน้ำประปามีใช้ทุกบ้านและมีมิเตอร์เป็นของตนเอง เช่นกัน มีตู้โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 4 ตู้ แต่ไม่มีตู้แดงที่แสดงถึงการมาตรวจดูแลของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การถือครองที่ดิน คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีบ้านและที่ดินของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 89.38 รองลงมาเป็นเช่าที่อยู่อาศัย ร้อยละ 5.86 และเช่าที่ปลูกบ้าน ร้อยละ 0.92 ลักษณะที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่เป็นที่ยู่ออาศัยอย่างเดียว ร้อยละ 96.34 รองลงมาเป็นที่ยู่ออาศัยและค้าขาย ร้อยละ 2.20 และเป็นที่ยู่ออาศัยและใช้ประโยชน์อย่างอื่น ร้อยละ 1.47

1.5 การปกครองโดยชุมชน

ชุมชนพัฒนาวัดอินทราวาส มีคณะกรรมการชุมชน จำนวน 15 คน ซึ่งมีวาระ 2 ปี โดยประธานชุมชนทำหน้าที่ประสานงานกับส่วนราชการสำนักงานเขต ดลิ่งชั้น กรุงเทพมหานคร ในการพัฒนาชุมชนตลอดจนเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

นอกจากนี้ชุมชนพัฒนาวัดอินทราวาส มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส ซึ่งจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ขึ้นเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2544 ต่อมาได้รับโอนเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง วันที่ 31 มกราคม 2545 มีสมาชิกจำนวน 145 คน บริหารงานโดยคณะกรรมการ 15 คน และเคยได้รับรางวัลกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดีเด่นระดับเขต จาก พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ในงานมหกรรมกองทุน 1 ปี เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2546 มีเงินทุนเวียน 6 ล้านบาทเศษ

2. ผลศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

จากการศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนตามกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำ ใน 6 ประเด็น โดยการระดมความคิดและสนทนากลุ่มย่อย และศึกษาคุณภาพชีวิต รวมทั้งความคาดหวังในคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วยเทคนิคบันไดคุณภาพ ดังนี้

2.1 การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน

ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 มีโรงเรียนในเขตชุมชน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดอินทราวาส ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลจากการศึกษาพบว่ามีการรับรู้นโยบายและมาตรการของกรุงเทพมหานครรวมทั้งยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครในระดับปานกลางครูส่วนใหญ่รับรู้ แผนงานโครงการของกรุงเทพมหานครในเรื่องการจัดการศึกษา สำหรับชุมชน ทั้งผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชน ไม่ทราบแผนงานโครงการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครที่ชัดเจนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยการสอนบรรยายตามบทเรียนและมอบหมายแบบฝึกหัดให้นักเรียนส่งงานหรือมีการเฉลยแบบฝึกหัดในชั้นเรียน การจัดการเรียนการสอนโดยมอบหมายให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และร่วมอภิปรายในห้องเรียนมีน้อย กิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อย เด็กและเยาวชนของชุมชนได้รับการศึกษาในระบบครบ 15 ปี ร้อยละ 100 ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา เด็กและเยาวชนของชุมชนได้รับการศึกษา ทั้งจากโรงเรียนในชุมชน สังกัดกรุงเทพมหานคร และโรงเรียนภาครัฐ มีการประสานงานความร่วมมือของกรุงเทพมหานครกับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ ส่วนภาคเอกชน และประชาสังคม มีบทบาทเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชุมชนค่อนข้างน้อย

2.2 การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน

ลักษณะทางกายภาพของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 ส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวที่มีรั้วและหมู่บ้านจัดสรร บางส่วนเป็นตึกริมถนนวัดอินทราวาส และกระจายอยู่บริเวณริมคลองบางพรม ลักษณะโดยทั่วไปไม่แออัดมากนัก ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 มีความพร้อมด้านสาธารณูปโภคของชุมชน อาทิ น้ำประปา ไฟฟ้า ถนนคอนกรีตเข้าถึงทุกซอย แต่ไฟฟ้าริมถนนมักติดๆดับๆ จึงทำให้ถนนมืดเปลี่ยวเป็นบางซอย ทั้งนี้ถนนใหญ่ไม่มีทางเท้าและฟุตบาท และพื้นถนนหน้าโรงเรียนขรุขระ ทำให้เกิดอุบัติเหตุหน้าโรงเรียนได้บ่อย ในชุมชนมีถังขยะน้อยและมีปัญหา

ถึงขยะหลาธารณะหาย รถเก็บขยะมาเก็บขยะช้า กอรกับคนกวาดถนน กวาดขยะลงข้างทาง ไม่ทิ้งลงในถังขยะทำให้ขยะปลิวลงท่อระบายน้ำ ส่งผลให้ท่อระบายน้ำอุดตันและการล่อท่อ ปีละ 1-2 ครั้ง ทำให้ระบบระบายน้ำไม่ดี น้ำท่วมขังได้ง่าย

ชุมชนมีพื้นที่ลานกีฬาในชุมชนโดยขออนุญาตพื้นที่ของเอกชน เป็นเวลา 3 ปีทั้งนี้ไม่ได้ทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นลานกีฬาสำหรับออกกำลังกายของชุมชน แต่ยังคงเล่นอุปกรณ์จำนวนมาก

การมีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ ร่วมกับผู้อาศัยเก่าที่อยู่มานาน ส่วนผู้ที่มาอยู่ใหม่มักจะไม่มีส่วนร่วมในชุมชนทั้งนี้สมาชิกในชุมชนมีความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อมเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต ซึ่งมีความเจริญทางวัตถุเพิ่มมากขึ้น แต่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง

2.3 การแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

คนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 ส่วนใหญ่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ คนในชุมชนมีอาชีพและรายได้ที่แน่นอน อาทิ รับราชการ พนักงานบริษัท และมีอาชีพค้าขาย คนส่วนน้อยในกลุ่มเยาวชนที่ไม่มีความทำ โดยมีสาเหตุมาจากการเลือกงานและขาดความอดทนในการทำงาน สำหรับในกลุ่มผู้สูงอายุของชุมชน ไม่เป็นภาระของชุมชน เนื่องจากผู้สูงอายุมีเบี้ยยังชีพและบางคนสามารถหารายได้ช่วยเหลือตนเองได้ เช่น ค่าขายเล็กๆ น้อยๆ แต่ทั้งนี้คนในชุมชน ไม่เคยได้รับการส่งเสริมการแนะอาชีพจากหน่วยงานรัฐ หรือเอกชน

ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่มีความเพียงพอของรายได้ ชุมชนมีกองทุนหมู่บ้าน มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านคอยดูแลระบบ ซึ่งมีความเข้มแข็งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้คนในชุมชนมีการกู้เงินนอกระบบแต่มีน้อยมาก อัตราส่วนคนพึ่งพิงวัยเด็กและผู้สูงอายุ

มีน้อยเมื่อเทียบกับวัยแรงงาน ทั้งนี้ในกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนคิดว่าไม่ได้เป็นภาระมากนัก เนื่องจากบางคนสามารถหารายได้เลี้ยงตัวเองได้ ทั้งนี้ชุมชนไม่เคยได้รับการส่งเสริมการฝึกอบรมการฝึกอาชีพจากภาครัฐและเอกชน ซึ่งชุมชนมีความต้องการฝึกทักษะอาชีพเพิ่มเติม

ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 จัดเป็นชุมชนเมือง ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนขาดความใกล้ชิด ความเข้มแข็งทางสังคมมีน้อย เนื่องจากมีการย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ใหม่ นอกจากนี้ชุมชนมีปัญหาของโจรขโมยมาก ทำให้คนในชุมชนต้องปรับสภาพการอยู่อาศัย เช่น ต้องปิดประตู และหน้าต่างทั้งกลางวันและกลางคืนเนื่องจากเกรงคนมาทำร้าย คนในชุมชนมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งมีปัญหาวัยรุ่นในชุมชนติดยาเสพติดโดยเป็นทั้งผู้เสพและผู้ขาย

2.4 การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ประชาชนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 มีความไม่พอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากมีตำรวจบางนายปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เช่น มีการตั้งด่านตรวจอย่างไม่เป็นทางการและเรียกเก็บค่าปรับ หรือการปฏิบัติงานหย่อนยาน มาตรวจชุมชนน้อย การดูแลไม่ทั่วถึง หรือดำเนินคดีล่าช้า พุดจาไม่สุภาพ เป็นต้น

และคนในชุมชนคิดว่า ประชาชนไม่ได้รับความชอบธรรมหรือการตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ ไม่รับผิดชอบในหน้าที่ ไม่มีจิตสำนึกในการให้บริการ เช่น สำนักงานเขตมีการดำเนินการต่อข้อเสนอ หรือข้อเรียกร้องต่างๆ ของชุมชนล่าช้า และให้การต้อนรับไม่ดี พุดจาห้วน บุรุขระ ประณียส่งไปรษณีย์ผิดบอย หรือพนักงานเก็บขยะทำงานไม่เรียบร้อย เช่น บางครั้งไม่มาเก็บนานเป็นสัปดาห์ หรือเก็บขยะไม่หมด หรือบุคลากรในสถานศึกษามีการจัดอบรมสัมมนาออกสถานที่บ่อยเกินไป ทำให้นักเรียนเรียนไม่ได้ตามแผน

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๕

2.5 การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ

ชุมชนไม่มีสถานที่ที่เป็นที่สาธารณะในการทำกิจกรรม โดยปัจจุบันใช้พื้นที่ว่างส่วนบุคคล ซึ่งคณะกรรมการชุมชน ได้ขออนุญาตการใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เป็นลานกีฬา ชุมชนจึงอยากได้รับการสนับสนุนจากรัฐในการจัดหาพื้นที่สาธารณะ ในการทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งเป็นแหล่งประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารจากรัฐ ซึ่งชุมชนคิดว่ายังไม่ถึงถึง ชุมชนเห็นว่าการจัดสรรเงินจากหน่วยงานรัฐคือสำนักงานเขตควรให้มีสอดคล้องกับขนาดชุมชน เนื่องจากชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาสเป็นชุมชนใหญ่ แต่รับเงินสนับสนุนไม่เพียงพอ ชุมชนอยากให้รัฐช่วยเหลือด้านการซ่อมแซม แก้ไข ทรัพยากรของรัฐที่ชำรุดอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว เช่น ถนนหน้าโรงเรียนวัดอินทราวาส หรือตัดหญ้าบริเวณซอยอยู่เย็น ซึ่งมีหญ้ารกมากเป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่น มีการโจรกรรมบริเวณนี้บ่อยมาก สถานีอนามัยที่ให้บริการชุมชนยังไม่ได้มาตรฐาน และไม่เพียงพอต่อการปฐมพยาบาลเบื้องต้น อยากให้จัดหาบุคลากรหรืออุปกรณ์ทางการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพให้เพียงพอ นอกจากนี้ ประชาชนในชุมชน ต้องการความช่วยเหลือของรัฐในหลายด้าน โดยด้านที่มีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดคืออยากให้รถประจำทาง ขสมก.วิ่งผ่านชุมชน เนื่องจากปัจจุบันไม่ได้รับความสะดวกในการใช้รถสองแถว ซึ่งมีความล่าช้า รอนาน และไม่ปลอดภัย

2.6 ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น และการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน

ประชาชนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เนื่องจากส่วนใหญ่ทำงานประจำ ทำให้ไม่มีเวลาสนใจในการไปร่วมแสดงความคิดเห็น และกลายเป็นความพิกเฉยต่อปัญหาต่างๆ ในชุมชน ประกอบกับผู้ที่แสดงความคิดเห็นมักอยู่ในกลุ่มผู้ใหญ่ และผู้นำชุมชน จึงทำให้ประชาชนบางกลุ่ม เช่นกลุ่มเด็ก และกลุ่มวัยรุ่น ไม่ได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง ดังนั้น เมื่อมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือร่วมกัน จึงเป็นการประชุมกันเฉพาะในกลุ่มผู้นำชุมชนและแสดง

ความคิดเห็นโดยผู้นำชุมชน จึงทำให้ประชาชนในชุมชนขาดโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เมื่อกลุ่มผู้นำชุมชนประชุมและได้ข้อตกลงแล้วจึงนำไปเสนอต่อภาครัฐ และแจ้งประชาชนในชุมชนให้รับทราบ และประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ทราบช่องทางในการแสดงความคิดเห็น ทำให้ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มักจะไม่มีการตอบสนองความต้องการของชุมชน และการตอบสนองมีความล่าช้าต่อข้อเสนอ หรือ ขอร้องเรียนของประชาชน โดยมักให้เหตุผลว่าขาดผู้ดำเนินการและงบประมาณในการแก้ไขปัญหาในชุมชน

การวิเคราะห์ผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ผลการศึกษาใน 6 ประเด็น ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร หมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 เขตตลิ่งชัน และข้อเสนอแนะมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ผลการศึกษา

1.1 การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนา

เด็กและเยาวชน

จากการที่ชุมชนได้ร่วมกันประเมินการเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยวิธีบันไดคุณภาพชีวิต พบว่า คนในชุมชนมีความพอใจ การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย จากกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงอายุ ที่ระดับ 6.89 โดยเด็กและเยาวชนของชุมชนทุกคนได้รับการศึกษานครบ 15 ปี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณในเขตกรุงเทพมหานครพบว่าปัญหาระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนที่ระดับความรุนแรงปานกลาง เนื่องจากชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาสเป็นชุมชนเมือง ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงสนับสนุนเด็กและเยาวชนในด้านการศึกษาทุกระดับ ทั้งนี้ชุมชนมีปัญหาเรื่องเด็กและเยาวชนติดเกมส์คอมพิวเตอร์ และยาเสพติด จึงอยากให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมสันทนาการและกีฬา ทั้งนี้คณะกรรมการ

ผู้นำชุมชนได้จัดหาพื้นที่ว่างภายในชุมชน โดยได้ขออนุญาตพื้นที่ของเอกชน เวลา 3 ปี สร้างเป็นลานกีฬาและลานอเนกประสงค์ ในชุมชน แต่ยังขาดแคลนอุปกรณ์การกีฬา จำนวนมาก จึงได้ร่วมกันเสนอโครงการเงินทุนต้นกล้าต่อกรุงเทพมหานคร คือโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 เพื่อปรับปรุงลานกีฬาซึ่งประกอบด้วย สนามเด็กเล่นพร้อมอุปกรณ์ อุปกรณ์ออกกำลังกายสำหรับวัยกลางคนและผู้สูงอายุ การติดตั้งไฟฟ้าลานกีฬา ซ่อมแซมอุปกรณ์เสียงตามสาย สร้างซุ้มฝึกอาชีพเสริมและกิจกรรรมฝึกอาชีพเสริมกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

1.2 การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน มีความพึงพอใจทางด้านกายภาพปานกลางถึงค่อนข้างมาก พบว่าระดับค่าคะแนนประเมินด้วยเทคนิคบันไดคุณภาพชีวิตเฉลี่ยทุกกลุ่มอายุที่ 6.42 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณในเขตกรุงเทพมหานครเห็นพ้องว่าปัญหาด้านกายภาพของชุมชนที่ระดับความรุนแรงปานกลาง พบว่าชุมชนมีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค อาทิ น้ำประปา ไฟฟ้า ถนนคอนกรีตเข้าถึงทุกซอย แต่ไฟฟ้าริมถนนมักเสียบ่อย จึงทำให้ถนนมืดเปลี่ยนเป็นบางซอย ทั้งนี้ถนนใหญ่ไม่มีทางเท้าและฟุตบาท และพื้นถนนหน้าโรงเรียนชวระ ทำให้เกิดอุบัติเหตุหน้าโรงเรียนได้บ่อย นอกจากนี้ชุมชนไม่มีห้องน้ำสาธารณะ ชุมชนมีถังขยะน้อย รถเก็บขยะมาเก็บขยะช้า ถังขยะหายบ่อย กอรปกับคนกวาดถนน กวาดขยะลงข้างทาง ไม่ทิ้งลงในถังขยะ ส่งผลให้ท่ออุดตันและทางการลอกท่อปีละ 1-2 ครั้ง ทำให้ระบบระบายน้ำไม่ดี น้ำท่วมขังได้ง่าย รวมทั้งชุมชนมีปัญหาเสพติดในหมู่เยาวชน โดยเป็นทั้งผู้เสพและจำหน่าย

ชุมชนได้ขออนุญาตพื้นที่เอกชนจัดเป็นลานอเนกประสงค์เพื่อพักผ่อน ออกกำลังกายและทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้การขออนุญาตไม่ได้ทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้สำนักงานเขตไม่ได้จัดซื้ออุปกรณ์ในการออกกำลังกายให้เป็นส่วนรวม อย่างไรก็ตามสมาชิกในชุมชนมีความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อม

เมื่อเปรียบเทียบกับอดีต ซึ่งมีความเจริญทางกายภาพรวมทั้งชุมชนอยากให้มีแหล่งประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานของรัฐ

1.3 การแก้ไขปัญหาคความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

จากการที่ชุมชนได้ร่วมกันประเมินความยากจนและการสร้างความเข้มแข็งของคนชุมชน โดยใช้เทคนิคบันไดคุณภาพชีวิต พบว่า คนในชุมชนมีความพอใจการแก้ไขปัญหาคความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในระดับปานกลางค่อนข้างมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยจากกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงอายุที่ระดับ 7 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณในเขตกรุงเทพมหานครเห็นพ้องว่าปัญหาคความยากจนและความเข้มแข็งของชุมชนที่ระดับความรุนแรงปานกลาง ทั้งนี้คนในชุมชนเห็นว่า ประชาชนในชุมชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดี เนื่องจากคนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 ส่วนใหญ่มืออาชีพและรายได้ที่แน่นอน อาทิ รับราชการ พนักงานบริษัท และมืออาชีพค้าขาย คนส่วนน้อยในกลุ่มเยาวชนที่ไม่ม้งานทำ โดยมีสาเหตุมาจากการเลิกงานและขาดความอดทนในการทำงาน ทั้งนี้ในกลุ่มผู้สูงอายุของชุมชนฯ ชุมชนคิดว่าไม่ได้เป็นภาระ เนื่องจากผู้สูงอายุมีเบี้ยยังชีพและบางคนสามารถหารายได้ช่วยเหลือตนเองได้ เช่น ค่าขายเล็กๆ น้อยๆ นอกจากนี้ชุมชนมีกองทุนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส มีคณะกรรมการกองทุนฯ คอยดูแลระบบ ซึ่งมีความเข้มแข็งและดำเนินงานพัฒนากองทุนหมู่บ้านมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบัน ซึ่งสมาชิกในชุมชนสามารถกู้เงินกองทุนหมู่บ้านได้ในอัตราดอกเบี้ยที่ถูก ทั้งนี้คนในชุมชนมีการกู้เงินนอกระบบแต่น้อยมาก

การถือครองที่ดินทรัพย์สิน ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง อัตราส่วนคนพึ่งพิงวัยเด็กและผู้สูงอายุมีน้อยเมื่อเทียบกับวัยแรงงาน และคนในกลุ่มผู้สูงอายุไม่ได้เป็นภาระเนื่องจากบางคนสามารถหารายได้เลี้ยงตัวเองได้ แต่ทั้งนี้ชุมชนไม่เคยได้รับการส่งเสริมการฝึกอบรมการฝึกอาชีพจากภาครัฐ และเอกชน ซึ่งชุมชนมีความต้องการฝึกทักษะอาชีพเพิ่มเติม

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๕

ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 จัดเป็นชุมชนเมือง มีการย้ายถิ่นของคนเข้ามาอยู่ใหม่ ทำให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนขาดความใกล้ชิด กิจกรรมที่ชุมชนทำได้ร่วมกันดำเนินการไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ชุมชนมีปัญหาของโจรขโมยมาก ทำให้คนในชุมชนต้องปรับสภาพการอยู่อาศัย คนในชุมชนมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.4 การแก้ไขปัญหาการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

จากการที่ชุมชนได้ประเมินการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ โดยใช้เทคนิคบันไดคุณภาพชีวิต พบว่า คนในชุมชนมีความพอใจการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในระดับน้อยถึงปานกลาง โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยจากกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงอายุที่ระดับ 4.31 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณในเขตกรุงเทพมหานครเหนือพบว่า ปัญหาการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ที่ระดับความรุนแรงปานกลาง โดยประชาชนในชุมชนเห็นว่าปัญหาที่พบยังคงเป็นเรื่องเดิมๆ อาทิ ตำรวจทุจริตในหน้าที่ มีการตั้งด่านตรวจอย่างไม่เป็นทางการและเรียกเก็บค่าปรับ หรือปฏิบัติงานหย่อนยานโดยมาตรวจชุมชนน้อย ดูแลไม่ทั่วถึง รวมทั้งดำเนินคดีล่าช้า พุดจาไม่สุภาพ เป็นต้น นอกจากนี้สำนักงานเขตตลิ่งชัน ดำเนินการต่อข้อเสนอ หรือขอเรียกร้องต่างๆ ของชุมชนล่าช้า และให้การบริการไม่ดี พุดจาไม่สุภาพ พนักงานเก็บขยะทำงานไม่เรียบร้อย บางครั้งไม่มาเก็บ บุรุษไปรษณีย์ส่งไปรษณีย์ผิดบ่อย บุคลากรในสถานศึกษามีการจัดอบรมสัมมนาบ่อยทำให้นักเรียนเรียนไม่ตามแผน ทั้งนี้คนในชุมชนเห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาระดับประเทศ เพราะพบได้ทุกชุมชน และเห็นว่าเป็นเรื่องที่แก้ไขยาก โดยชุมชนคิดว่าปัญหาเรื่องการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นปัญหาอันดับต้นๆ ที่อยากให้มีการปรับปรุงแก้ไข รองลงมาคือการตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพจากเจ้าหน้าที่สำนักงานเขต

1.5 การแก้ไขปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ

จากการที่ชุมชนได้ประเมินการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ โดยใช้เทคนิคบันไดคุณภาพชีวิต พบว่า คนในชุมชนมีความพอใจการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐในระดับปานกลางค่อนข้างมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยจากกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงอายุที่ระดับ 6.91 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณในเขตกรุงเทพมหานครเหนือพบว่า ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ ที่ระดับความรุนแรงปานกลาง ประชาชนในชุมชนเห็นชุมชนสามารถเข้าถึงระบบสาธารณสุขได้ ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพ ทั้งนี้ชุมชนขาดพื้นที่สาธารณะสำหรับเป็นลานกีฬา และปัญหาโจรขโมยมากและไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาหรือมีระบบอาสาสมัครชุมชน ตำรวจบ้าน รวมทั้งชุมชนไม่มีบริการขนส่งมวลชน (ขสมก.) โดยชุมชนมีรถสองแถววิ่งผ่านใช้เวลาคอยนานประมาณ 30 นาที ทั้งนี้คนในชุมชนมีความคาดหวังถึงพัฒนาการของการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐค่อนข้างดี โดยประชาชนในชุมชนมีความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐดีขึ้น

1.6 การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน

จากการที่ชุมชนได้ประเมินการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชนโดยใช้เทคนิคบันไดคุณภาพชีวิต พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจในปัจจุบันในระดับปานกลางโดยมีคะแนนเฉลี่ยทุกช่วงอายุเท่ากับ 5.22 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณในเขตกรุงเทพมหานครเหนือพบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชนที่ระดับความรุนแรงปานกลาง โดยประชาชนในชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนทำงานประจำ จึงไม่ให้ความสนใจในการแสดงความคิดเห็น และยังขาดช่องทางในการเสนอความคิดเห็นหรือสื่อสารกับภาครัฐ มีเพียงกลุ่มผู้นำชุมชนเท่านั้นที่เป็นสื่อกลางใน

การนำความคิดเห็นของประชาชนไปสู่ภาครัฐ และนำข่าวสารของภาครัฐมากระจายสู่ประชาชนในชุมชน อีกทั้งการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชนเพื่อประชุมกันในการเสนอความคิดเห็นยังมีน้อย ดังนั้นการแสดงความเห็นที่เข้าไปสู่ภาครัฐจึงเป็นความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชนเท่านั้น จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการแสดงความเห็น การตอบสนองของรัฐ ประชาชนในชุมชน เห็นว่า ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพิกเฉยต่อการแสดงความเห็นของประชาชน มีการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาในชุมชนล่าช้า โดยให้เหตุผลว่าขาดผู้ดำเนินการและงบประมาณในการแก้ไขปัญหาในชุมชน

นอกจากนี้ ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมด้วยสนทนากลุ่ม ชุมชนต้องการพัฒนามิติด้านกายภาพมากที่สุด ทำให้เกิดโครงการ “พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1” โดยการพัฒนาลานกีฬาอเนกประสงค์ ส่งผลให้ประชาชนได้ออกกำลังกายและพบปะสังสรรค์ทำกิจกรรมร่วมกันเกิดความเข้มแข็งทางสังคมมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส 1 ควรจะดำเนินการทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยแบ่งเป็น

- การได้รับการบริการของกรุงเทพมหานคร
- การปรับการทำงานของสำนักงานเขต
- การเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน และการเรียนรู้ในชุมชน

2.1 การได้รับการบริการของกรุงเทพมหานคร

2.1.1 การจัดการระยะสั้น ควรดำเนินการแก้ไขปัญหา ดังนี้

2.1.1.1 การติดกล้องวงจรปิดในพื้นที่ชุมชน หรือเพิ่มตู้แดงของตำรวจสายตรวจมาตรวจในชุมชนบ่อยขึ้น ติดตั้งระบบป้องกันอัคคีภัยในชุมชน

2.1.1.2 การจัดหาพื้นที่ลานอเนกประสงค์สำหรับออกกำลังกายพร้อมอุปกรณ์ในชุมชน

2.1.1.3 การจัดรถบริการขนส่งมวลชน (ขสมก.) วิ่งผ่านชุมชน

2.1.1.4 การปรับปรุงพื้นที่ถนนหน้าโรงเรียนวัดอินทราวาส

2.1.2 การจัดการระยะยาว ควรดำเนินการแก้ไขปัญหาดังนี้

2.1.2.1 ควรมีการบูรณาการการแก้ไขปัญหาเสถียรอย่างจริงจัง เนื่องจากปัญหาเสถียรทำให้เชื่อมโยงปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นอื่น เช่น ระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน ปัญหาความยากจน และความเข้มแข็งของชุมชน

2.1.2.2 การสนับสนุนการพัฒนาศูนย์สาธารณสุข 47 ให้สามารถบริการได้อย่างทั่วถึงให้คำปรึกษาและรักษาโรคเบื้องต้นได้

2.2 การปรับการทำงานของสำนักงานเขตตลิ่งชัน

2.2.1 การจัดการระยะสั้น ควรดำเนินการแก้ไขปัญหา ดังนี้

2.2.1.1 การปรับปรุงการให้บริการของเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตด้วยท่าทีที่สุภาพ

2.2.1.2 การปรับปรุงขั้นตอนการให้บริการแก่ประชาชน ให้มีความรวดเร็ว

2.2.1.3 การปรับปรุงการบริการด้านสาธารณูปโภคโดยให้มีการติดตามและประเมินผลการให้บริการของสำนักงานเขต เช่น การบริการเก็บขยะของชุมชน การบริการการลอกท่อระบายน้ำ การบริการไฟฟ้าบริเวณถนนสาธารณะ

2.2.2 การจัดการระยะยาว ควรดำเนินการแก้ไขปัญหาดังนี้

2.2.2.1 การปรับปรุงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้มีการส่งเสริมงบประมาณและติดตามการดำเนินงานของชุมชน มีความคล่องตัวและประชาชนมีส่วนร่วม

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๕

2.2.2.2 ควรมีการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาสังคมและสถาบันต่างๆ ในสังคมให้มีการดำเนินกิจกรรมสำคัญ คือ การสื่อสารกับสังคมและชุมชนอย่างโปร่งใส ชัดเจนและมีคุณภาพ

2.3 การเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน และการเรียนรู้ในชุมชน

2.3.1 การจัดการระยะสั้น ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

2.3.1.1 ผู้นำชุมชนจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามัคคีเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกิจกรรม ในวันสำคัญ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น

2.3.1.2 โรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วม

2.3.1.3 ผู้นำชุมชนควรจัดกิจกรรมเวที ให้ชุมชนได้มีการแสดงความคิดเห็น

2.3.2 การจัดการระยะยาว ควรดำเนินการแก้ไขปัญหาดังนี้

2.3.2.1 ผู้นำชุมชนควรประสานสำนักงานเขตในการจัดสรรพื้นที่สาธารณะเพื่อใช้เป็นลานอเนกประสงค์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ชุมชน รวมทั้งใช้เป็นพื้นที่ในการพักผ่อนและออกกำลังกาย

บรรณานุกรม

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. กระทรวงยุติธรรม. (2552). คู่มือเพื่อการดำเนินงานแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2552-2556) สำหรับองค์กรเครือข่ายสิทธิมนุษยชน.
- กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย. (2554). ที่สาธารณะประโยชน์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.dol.go.th/dol/index.php?option=com_content&task=view&id=32&Itemid=42. (สืบค้นวันที่ 13 มิถุนายน 2554).
- กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2541). รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2534. กรุงเทพมหานคร : หจก.เพิ่มเสริมกิจ.
- _____. 2550. คู่มือการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (ปี 2550-2554). กรุงเทพมหานคร.
- กรมสุขภาพจิต. (2548). ดัชนีชี้วัดความสุขของคนไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมอนามัย. กระทรวงสาธารณสุข. (2540). แนวคิดเมืองน่าอยู่และหลักการดำเนินงานเมืองน่าอยู่. เอกสารประกอบการอบรมโครงการเมืองน่าอยู่. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดเทพเพ็ญวานิสย์.

- _____. (2552). การปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมไทย. เอกสารประกอบงานวันสังคมสงเคราะห์ชาติและวันอาสาสมัครไทย ประจำปี 2552 และการประชุมสมัชชาสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ครั้งที่ 18 วันพุธที่ 21 ตุลาคม 2552 : ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี.
- กองรงวัดและการจัดการสิทธิที่ดิน. (2543). เอกสารบรรยายแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร.
- กอบศักดิ์ ภูตระกูล. (2553). การแก้ไขปัญหาคาความเหลื่อมล้ำของรายได้. กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจ.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2553). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติศักดิ์ สินธุวิช. (2548). บทบาทของชุมชนในการสร้างความสมานฉันท์ภายใต้ความเหลื่อมล้ำและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม. ใน การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สู้สังคมสมานฉันท์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิชัยพัฒนา.
- โกวิท พวงงาม. (2544). การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชาชนอยู่ดีมีสุข. (2550). แนวทางการดำเนินโครงการภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์ประชาชนอยู่ดีมีสุขระดับจังหวัด พ.ศ.2550. เอกสารอัดสำเนา.
- คณะกรรมการปฏิรูป. (2554). แนวทางการปฏิรูปประเทศไทย : ข้อเสนอต่อพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง. สำนักงานปฏิรูป.
- คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (พชช.). (2542). รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541. กรุงเทพมหานคร : เพิ่มเสริมกิจ.
- คณะกรรมการการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร และโทรคมนาคม วุฒิสภา. (2553). รายงานการสัมมนาระดมสมอง เรื่อง โทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) ช่วยลดอาชญากรรมได้อย่างไร. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- จารุวรรณ ทับเที่ยง. (2551). ชุมชนน่าอยู่ เมืองน่าอยู่ ท้องถิ่นทำได้. พิษณุโลก : ศูนย์อนามัยที่ 9.
- จำนูล กองสาร และคณะ. (2515). ปัญหาการคอร์รัปชันในวงราชการไทย. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จำลอง โพธิ์บุญ. (2554). การประเมินด้านสิ่งแวดล้อม. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิรประภา อัครบวร. (2544). การวิจัยเชิงกรณีศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ. สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จุมพล หนิมพานิช. (2547). ผู้นำ อำนาจ และการเมืองในองค์กร. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชมรมอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์. (มปป). กิจกรรมอาสาพัฒนาในประเทศไทย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://masterorg.wu.ac.th/source/content.php?menu_id=1&menuid=1&paths=rsa. (สืบค้นวันที่ 15 มิถุนายน 2554).

- ไชยยันตร์ กัมปนาทแสนยากร. (2538). *เมื่อน่าอยู่ (Healthy/Liveable Cities)*. เอกสารประกอบการประชุม โครงการเมืองคุณย่าน่าอยู่ เทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา.
- เทิดศักดิ์ ศรีสุรพล. (2554). *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

